

Мойсеюк Ю.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

СИМВОЛІКА ЩИТА І ГЕРБОВИХ ФІГУР В АНГЛІЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

The article touches upon the shield symbols and their role in heraldry. It interprets the main figures and describes their classification. The provided examples from the British novels and poems illustrate some peculiarities of heraldic shield symbolism.

Основою для створення герба слугує щит, який змінював свою форму разом зі зміною тактики бою. Слово-символ *щит* зазвичай трактується як символ захисту та укриття. Приклад бачимо у романі Т. Мелорі «Смерть Артура», де Сер Балін обмінюється щитами з іншим лицарем, геральдичні символи якого невідомі широкому загалу, і внаслідок цього опиняється під загрозою, але якби він тримав свій власний щит, на нього б ніхто не наважився посягнути: *She said, 'O knyght Balin, why have ye lefte your owne sheld? Allas! Ye have put yourself in grete daunger, for by your sheld ye shold have ben knowen...* [3, с. 88].

Проте захисна функція не завжди спрацьовує: герой розколює щит супротивника, щит не захищає свого власника, і цей символ може перетворитися на анти-символ, як у відомому перекладі давньоанглійської поезії А. Теннісоном: *He with his Brother, Edmund Atheling, Gaining a lifelong Glory in battle, Slew with the sword-edge There by Brunanburh, Brake the shield-wall, Hew'd the linden-wood, Hack'd the battle-shield* [5, с. 347].

Слово-символ *щит* здатне функціонувати в текстах як власна назва: *My missus has to buy the kids' clothes down the jumble sale and if she wants a pair of nylons they come off the Green Shield stamps* [4, с. 136].

При описі символіки щита прийнято називати правою частиною те, що ми бачимо зліва, і навпаки. Положення щита також має символічне значення – він буває зображений перевернутим. Такі щити означали, що їхні володарі мертві: *'Ryght so sir Launcelot departed, and whan he com to the Chapell Perelus he alight downe and tyed his horse unto a lytyll gate. And as sone as he was within the chyrche-yerde he sawe on the frunte of the chapel*

РОЗДІЛ I. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

many fayre ryche shyldys turned up-so-downe, and many of tho shyldis sir Launcelot had sene knyghtes bere byforehande [3, с. 167].

Щит буває розділений на декілька частин, кожна з яких називається полем. Цей принцип називається діленням щита і припускає, що щит може бути розділений прямими або фігурними лініями, що виходять із певних точок щита і йдуть у певних напрямках. Лінія розподілу може бути єдиною або таких ліній може бути багато, але всі вони повинні бути проведені пропорційно. Чотири основні поділи щита (розтин, перетин, скіс праворуч і скіс ліворуч) можуть поєднуватися найрізноманітнішими способами. З виокремленням менших частин поля утворюються головні (почесні) та другорядні геральдичні символи, які геральдисти називають фігурами. До почесних геральдичних фігур належать *chief* (глава), *bend* (перев'яз), *pale* (стовп), *fess* (пояс), *chevron* (кроква або шеврон), *cross* (хрест) [3, с. 26]. Кожна з фігур несе своє символічне навантаження. Так, у Т. Мелорі лицар Паломід носить зубчастий (*indented*) герб, тобто щит поділений *per fess* (за лінією поясу) або *per chevron* (за лінією крокви), що відображає його двоїсту натуру, боротьбу добра і зла в його душі, більше того – він мусульманин, що викликало підозру в християнському світі Середньовіччя, але він один із кращих лицарів, і ця двоїстість відбита в його гербі. Різновид перев'язу (*bend sinister*) вважається серед герольдів символом незаконнонародженості, і, ймовірно, Т. Мелорі, створивши вигаданий герб для Мордредда, невипадково помістив на щит перев'яз: *for he beryth a shyld of sylver and blacke bendis* [6, с. 211]. Всі відомі легенди артуріанського циклу підтверджують, що Мордред був позашлюбним сином Артура.

Другорядних геральдичних фігур існує понад три сотні: *inescutcheon* (щиток або серце щита), *quarter* (вільна частина), *bars* (брусок), *label* (турнірний комір), *roundel* (коло або монета), *lozenge* (ромб) тощо. Символ хреста, зображений зі вкороченими кінцями, вважається другорядним символом. Таких різновидів хреста у геральдиці існує біля чотирьох сотень: *the cross bottonny*, *the cross flory*, *the cross moline*, *the cross potent*, *the cross patée or formée*, *the cross patonce*, *the cross crosslet* [3, с. 41].

На щиті зображають також гербові фігури, які умовно називають негеральдичними, хоча більшість із них ніде, крім гербів, не зустріти.

Вони поділені на три групи: природні, штучні та фантастичні (легендарні) [2, с. 217–218; 3, с. 185].

До природних символів відносять зображення людей (а також янголів, святих, демонів), частин людського тіла, тварин, птахів, комах, рослин, стихій, річок, гір та подібних явищ. Найпопулярнішими в геральдиці були зображення звірів і птахів, які символізували чесноти лицарів. При блазонуванні кожного зоосимвола або антропоморфного символу неодмінно вказують його поставу на щиті. Кількість таких постав обмежена і при тлумаченні може бути суттєво важливою. Так, лева на варті (*lion guardant*) можна протиставити сплячому левові (*lion dormant*) [1, с. 117; 2, с. 89]. Штучними символами прийнято називати різноманітні предмети, створені людиною: знаряддя праці, кораблі, будівлі, музичні інструменти, але найбільшу частину цієї групи символів займає зброя – шоломи, мечі, стріли, арбалети, сокири тощо. Фантастичні (легендарні) символи представлені переважно зооморфними фігурами з античної та середньовічної міфології: кентавр (*centaur*), одноріг (*unicorn*), фенікс (*phoenix*), саламандра (*salamander*) тощо.

Отже, щит як символ укриття захищає свого власника. Перевернутий щит позначав смерть лицаря. Поділом щита утворюються головні (почесні) та другорядні геральдичні символи. На щиті зустрічаються також гербові фігури, поділені на три групи: природні, штучні та фантастичні (легендарні).

Література

1. Геральдика мира / авт.-сост. О. И. Бортник, И. В. Резько. – Минск: Харвест, 2008. – 190 с.
2. Похлебкин В.В. Словарь международной символики и эмблематики / В.В. Похлебкин. – М: Международные отношения, 2001. – 482 с.
3. Слейтер С. Геральдика. Иллюстрированная энциклопедия / С. Слейтер. — М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 548 с.
4. Rendell R. The best man to die / R. Rendell. – L.: Arrow Books Ltd, 1981. – 326 p.
5. The Poetic and Dramatic Works of Alfred Lord Tennyson. – Whitefish: Kessinger Publishing. – 2004. – 412 p.
6. The Works of Sir Thomas Malory. – Oxford: Clarendon Press, 1967. – 362 p.